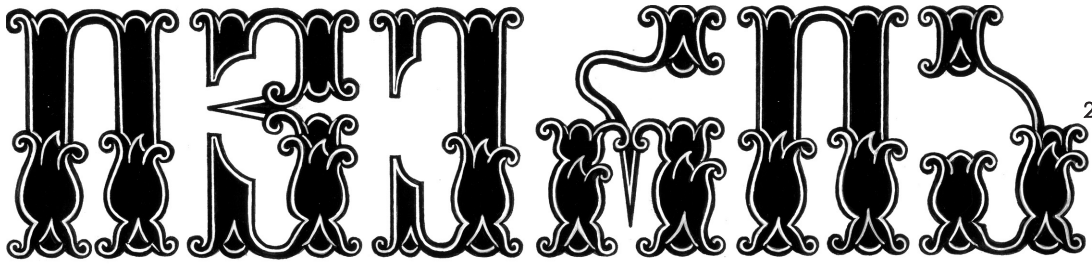

წელიწადი
პირველი

23 ივნისი
1877 წ.

საზოლიტიკო და სალიტერატურო გაზეთი.

ფასი 1 ლარი

ბამოლის ხუთზაბათობით

ხელის მოწერა: ტფილისს, „ივერიის“ რედაქციაში, მთაწმინდის ქუჩაზე, შიოყვის სასაფლაოს წემოდ. №18 ქუთაისს, ანტონ ლორთქიფანიძის ბიბლიოთეკაში.

<p>„ივერიის“ ფასი 1877 წელს. ათი თვისა, გაეზავნით და გაუგზავნელად . . . ნ მან. — თითო ნომერი . . . . . — 15 კაპ.</p>	<p>თუ საჭიროება მოითხოვს, რედაქცია გაასწორებს და შეამოკლებს დასაბეჭდათ გამოგზავნილ წერილებს. განცხადება მიიღება ქართულსა და რუსულს ენაზე.</p>
--	---

საძიებელი: I. საქართველოს მატრიანე.—II. ომის ამბები.—III. საზოლიტიკო მიმოხილვა—IV. ორი ლექსი***—V. წერილი გურჯაანიდან, ცხვილოფისა. — VI. ეტნოგრაფიული განხილვა, დ. ხუბინოვისა. — VII. მედროშე, (მოთხრობა ალფონ დოდესი.) ნათურ. ეკ. ღვინიაშვილისა—VIII. გაზეთებიდან ამოკრეფილი ამბები.

მსურველთ შეუძლიანთ მოითხოვონ „ივერია“ პირველის ივლისიდან პირველს მომავალს იანვრამდე ფასი ამ ექვსის თვისა ოთხი მანეთია.

საქართველოს მატრიანე

—ТифлисскийВѣстникъ—მა,ამასწინადტფილისის გუბერნიის თავად-ახნაურთა ბანკის გამგეობა ორი ბრალი დაჰსდო. ერთი ისა, რომ ბანკის წესდებულების ძალით ერთ-ერთი დირექტორი უნდა გამოსულიყო წელს მაისში და არ გამოვიდა, მეორე ისა, რომ 31-ს მაისამდე გამგეობა ამ საგანზედ ჩახუმებული იყო და 31 მაისამდე ეს გარემოება არ აცნობაო შედამხედველს კამიტეტსაო. ეოველს ამასა, რასაკვირველია, Тифлисский Вѣстникъ-მა თავისებური „ლათაიები“ დაუმატა და ამით ჩვეულებრივად შეამკო თვისი მუდამი გულ-მტკიანეულობა სიძარტლისადმი.

გამგეობამ ამის ზასუხად გამოაცხადა, რომ ამ გარემოების ზედ მიწევით მცნობი ბანკის შედამხედველი კამიტეტი და თუ ის კამიტეტი საჭიროდ არ დაინახეს რუსულად-ს ზასუხი უგოსო, მაშინ თვით ბანკის გამგეობა წარუდგენს შედამხედველს კამიტეტსა სრულს გარემოებასამ საქმისასაო, ჰსთხოვსმის გამოძიებასაო და გამოძიების ოქმს კამიტეტისას გაზეთებში დაჰბეჭდავსო.

ბანკის გამგეობამ წარუდგინა შედამხედველს კამიტეტსა, რომ თ. კონსტანტინე ბუბუთოვი Тифлисский Вѣстникъ-ის რედაქტორიც არისო და ბანკის შედამხედველის კამიტეტის წევრიცაო და იქნება ამის გამო Тифлисский Вѣстникъ-ის ბრალდება დაჯეროს ვინმეო, ამისათვის გთხოვთო ეს საქმე დაწვრილებით გამოიძიოთო და თქვენი ოქმი ამ საგანზედ დაბეჭდოთო.

შვიდს ივნისს შედამხედველმა კამიტეტმა გამოიძია გამგეობის წარდგინებითა ეს საქმე. კამიტეტში დაესწრნენ თავ-მჯდომარე ლენერალ ლეიტენანტი კონსტანტინე ქრისტეფორეს ძა მამაცოვი, წევრნი კამიტეტისა; თ. დიმიტრი დავითის ძე ჯორჯაძე, თ. ირაკლი კონსტანტინეს ძე ბაგრატიონ მუხრანსკი, თ. იასე ადამის ძე ანდრონიკოვი თ. კონსტანტინე ალექსანდრეს ძე ბუბუთოვი (რედაქტორი Тифлисский Вѣстникъ-ისა), თ. იასე ნომრეფანისძე ჭავჭავაძე და თ. ნაზოლეონ ივანეს ძე ამატური-

განიხილეს ეს ქვემოთ ორი საგანი, წარდგენილი. ბანკის გამგეობისაგან:

1) 31 მაისამდე ბანკის გამგეობამ წარმოუდგინა თუ არა შედამხედველს კამიტეტსა კითხვა მასზედ თუ — უნდა გავიდეს გამგეობიდან ერთ-ერთი დირექტორი, თუ არ უნდა გავიდეს? 31 მაისამდე გამგეობამ რამდენჯერმე აცნობა თუ არა შედამხედველს კამიტეტსა ეოველივე გარემოება, რაც ამ საგანს შეეხება?

2) შედამხედველმა კამიტეტმა გამოაცხადა თუ არა გამგეობას, რომ ერთ-ერთის დირექტორის გამოსვლის საქმე გადიდოს იმ დრომდე, ვიდრე დამტკიცებულ იქმნებიან ახლად წარდგენილნი ცვლილებანი ბანკის წესდებისა? ბანკის გამგეობის

გადაწვევტილება მასზედ, რომ არც ერთი დირექტორი არ უნდა გავიდეს—კანონიერია, თუ არა?

ზირველს კითხვაზედ რვა წევრთაგან შვიდმა ჰსთქვა ჰო, ერთმა—არა. მეორე კითხვაზედ ექვსმა ჰსთქვა ჰო, ორმა—არა. ამასთანავე კამიტეტმა აღიარა, რომ 6-ს და 12 მარტსა, 1-ს აწრილს ბანკის გამგეობამ ამ საქმის გარემოება წარმოუდგინა ზედა-მხედავს კამიტეტსაო.

ვრცელი ოქმი ზედა-მხედავის კამიტეტისა ამ საქმის თაობაზედ დაიბეჭდა გაზეთებში: **Кавказь-ში** და **Тиф. Вѣстникь-ში**.

— სოფელს წენეთში იქაურს სოფლის ღვრელს გვარამამეს იქაურის ეკლესიის გვერდით სასწავლებელი გაუმართავს და ემაწვილები დადიან სასწავლებლად კიდევცაო.

— ამ უკანასკნელს დროს ქალაქში ერთობ გამრავლდა წითელი ავანთყოფობა. მთაწმინდაში და კალიუნიბალკაში ძალიან იხოცებინან ემაწვილებიო. ნუ თუ ქალაქის გამკეობა ექიმს არ მიაშველებს!...

— მაისის გასულს ტფილისში ერთი ახალი აფთექი გაიმართა, ბულვარზე, სამხედრო სამსახულოს გვერდით. ეშველათ ვერის უბნელებს!..

— რადგანაც სასლვარ გარეთიდან გვა შეიკრა შავს ზღვაზედ, ამის გამო, ამბობენ, ქალაქში ეველა ხითეულობა გაძვირდაო.

— ამბობენ, მტკვარზე რომ ნავი მუშაობს, იმის ახლო ამას წინად ორი კაცი მოკლული უნახავთო.

— წენეთიდან ამბავი მოვიდა, რომ იქით მხარის სოფლები და თვითონ მწენეთიც ძალიან დაწარალებულან სეტყვისაგანაო.

— ჩვენ შევიტყუეთ, რომ ჩვენი ქართველი მსწავლული თ. თარხნიშვილი ჰეტერბურგის საექიმო აკადემიაში ფიზიოლოგიის პროფესორად დაუნიშნავთო. სტუდენტებს აკადემიისას თურმე ძალიან უკვართ თ. თარხნიშვილი და მის დანიშვნა განხარებათ. ამით ქართველთაგანი ესლა სამი პროფესორია: ერთი ალექსანდრე ცაგარელი ჰეტერბურგის უნივერსიტეტში, მეორე უფ. ჰეტრიაშვილი ოდესის უნივერსიტეტში და მესამე თ. თარხნიშვილი. დამართმა ხელი მოუძარათთ ამ ახალ გზაზედ ჩვენს ახალგაზდა მსწავლულთა ჩვენდა სასუგემოდ და სასიქადულოდ. ამ კამად თ. თარხნიშვილი და უფ. ცაგარელი საქართველოში იმყოფებიან.

ბასაფთხილებლად.

ვალად ვრაცხ საყოველთაო საცნობელად გამოაცხადო, რომ ამ კამად ტფილისში საქონელს გამოაჩნდა თურქული სნეულება ესე შესაუარია, და ამის გამო ვრცელდება ხოლმე. ჩლიქის ჩირქსა, დუქსა და რძეში არის იმისთანა შესაუარი რამ, რომ მით ეს სნეულება გადაედება ხოლმე. მრავალ ჯერ ნაცადია, რომ ეგ სნეულება გადაედება ხოლმე. მრავალ ჯერ ნაცადია, რომ ეგ სნეულება გადაედება არამც თუ ზირუტევისა, არამედ ადამიანსაცა. მრავალი მაგალითია, რომ ადამიანს გადასდებოდეს ეგ სენი სნეულის ძროხის რძისაგამო. სასუგემო ის არის რომ აღულებულს რძეს ეკარგება შესაუარი თვისება. რა კი რძე აღულებულია სენი აღარ გადაედება მისგამო. ამისათვის აუდუღარის რძის ხმარებას უნდა მოერიდოს კაცი. ვისთვისაც აუდუღარი რძეა საჭირო სახმარებლად, მან ჯერ ზირუელად უნდა იკითხოს ჯანმრთელის საქონელისა თუ არა. თუ სნეულისა იხმარა, მაშინ შესადლოა ან ზირში გამოაყაროს მუწუკი, რომელიც ბავშვთათვის მეტად საშიშია, ანუ მუცელის შიგნეულობა დაუსნეულოს. უმორჩილესად ვითხოვ უოველმა აქაურმა გაზეთებმა გადაბეჭდონ ეს ჩემი განცხადება (**Кавказь**).

ტფილისის ქალაქის ბირუტყეთა მკურნალი
შეინ-ფოგელი.

ო მ ი ს ა მ ბ ე ბ ი .

— 11 თიბათვეს, როდესაც ჩვენი ჯარისციხის-ძირისკენ მიდიოდა, უეცრად ოსმალები დახვედრიათ და შეტაკება მოხვლიათ. ამ ბრძოლაში ჩვენის მხრით დაუჭრიათ: ფლიგელ-ადიუტანტი ჰოდლოკოვნიკი ტერიევი; სტრელკოვოი ბატალიონის მაიორი თ. მელიქოვი და ჰორუხიკი ჰოპოვი; ჰიატიგორსკის ჰოლკისა მაიორი ულიანოვი და ჰრანპორსნიკი ლევიცკი; ზაქათალის ჰოლკის კანიტანი ანოსოვი; ლენკორანის ჰოლკის ჰრანპორსნიკი შავილ გირეი კურამშინი; სევესტოპოლის ჰოლკის ჰორუხიკი ფედკოვსკი; მეორე საწერის ბატალიონის ჰორუხიკი ლალოში, ზირველის გურიის დრუჟინის როტმისტრი ჩხეიძე და გრუზინსკის ჰოლკის ჰოდპორუხიკი აბულაძე.

— 12 თიბათვეს ოსმალები იმ ჯარის შუაგულს და მარჯვენა მხარეს დასცემიან, რომელიც სამეხასთან იყო დაბანაკებული. დილის თერთმეტის საათის ნახევრიდან საღამოს შვიდ საათამდე ბრძოლა არ

შემწედარა.

რუსებმა ოსმალები სრულებით განდევნეს და ბევრი ზარალიც მისცეს. ტყვეთ დარჩენილნი ოსმალები ამბობენ, რომ ციხის-ძირში დერვიშ-ფაშა არისო. ამ საქმეში ჩვენს მხარეს დაჭრილთა და დახოცილთა რიცხვი 150-მდე არისო.

ამ ორივე საქმისათვის მისს იმპერატორების უმაღლესობას, მთავარ სარდალს შემდეგი დეპეშით გაუბედნიერებია ღენერალი აკლობიო: „გამოუცხადეთ ეველა უფროსებს და გამარჯვებულ ჯარს, ჩემი სრულიადი მადლობა მათის ვაჟაკურის მოქმედებისათვის 11 და 12 თიბათვის დღესა.

ამ საქმის შემდეგ ოსმალებს ციხისძირიდან, სადაც ახალის სიმაგრეების აშენება დაუწყვიათ, სროლა სრულებით შეუწყვეტიათ. მაგრამ ქობულეთებს მაინც სროლა არ შეუსვენებიათ როგორც ჩვენებისადმი ისე მათდამი, რომელნიც რუსებს დაუმორჩილდნენ. ამისგამოისობით 30-მდე ახლად დამორჩილებული სახლობა ოსურგეთის მახრამში გადაუსახლებიათ.

– 12 თიბათვეს დიდ-ძალი ხალხი დახოცილა თურმე, ოსმალების მხრით. დახოცილთა შორის შტაბ-აფიცრები და ბატალიონის უფროსებიც ურევან.

– 14 თიბათვეს ოსმალების ხომალდები ილორს მოსდგომიან და ეუმბარების სროლა დაუწყვიათ. ამას ვარდა იერიშითაც ნდომიათ მისვლა, მაგრამ რუსების არტილერიას დაუზარალებია ოსმალოს ჯარი, რომელსაც ხომალდების მუარველობის ქვეშ უკან დაუწვიან. ჩვენს მხარეს ერთი დაჭრილია.

– 11, 12 და 13 თიბათვეს რუსის ჯარს ცხრა ახალი ბატარეა გაუმართავს ეარსიდან 1,400 საქენის მანძილზედ. ჩვენს მხარეს 2 კაცი მოუკლავთ და 4 დაუჭრიათ.

– 12 თიბათვეს დიდოელები თ. ჯორჯაძის ატრიადს დასცემიან, რომელიც სოფ. ხუნროსა მდგარა. სიღნაღის ადგილობრივის კამანდის აფიცერი თ. ჩერქეზოვი მოუკლავთ და ათი ჯარის-კაცი. დაჭრილთა შორის თ. სიკო ჯორჯაძეა და 20 ჯარის-კაცი დიდოელებს ბევრი ზარალი მისცემიათო.

– 15 თიბათვეს ჩვენს ჯარს ილორიდან დაწვევიდან გაუწვიანა მდ. ვალიზვი გადუვლია და ოსმალოს ჯარი ოჩემიხის იქით გაუდევნია. ძალიან ცხარი ბრძოლა გამართულა, რადგანაც რუსებს სიმაგრენი და მადლობები სულ იერიშით ასაღები განდომიათ. მტრის მხრით ახსახების ვარდა ამ ომში ოსმალეთისა

და ეგვიპტის ჯარიცა ეოფილა, რომელიც ბრძოლის დროს სოხუმიდამ მოჰშველებია. რუსის ჯარს დიდი ვაჟაკობა გამოუჩენია. მტრს დიდი ზარალი მისცემიაო ჩვენს მხარეს დახოცილთა და დაჭრილთა რიცხვი ორასზე მეტი არ ეოფილაო.

– რუსულ გაზეთებში შემდეგი ოფიციალური ტელეგრაფია არის დაბეჭდილი: „ვინიღვან მოსული ქურთები ბაიახეთს შემოჰხვევიან და მეციხოვანეთა რამდენჯერმე უკუუქცევიანო მტერი.

– ზივინის ბრძოლის შემდეგ ღენერალს ლორის მელიქოვს მელუდიზი დაუჭერია იმ განზრახვით, რომ ღენერალ ტერ-გუკასოვს გაუადვილოს ალაშკერტს და ბაიახეთს მისვლა.

– ეარსზედ ეუმბარების სროლა არ შემწედარა. სამის დღის განმავლობაში (15, 16 და 17 თიბათვეს) ჩვენს მხარეს ერთი მკვდარია და ათი დაჭრილი.

– 14 თიბათვეს ზოლკოენიკი კომაროვი არტანუჯისაკენ *) გასულა და 17-ს ამ ქალაქის ახლოს ოსმალის ჯარს (სამი ათასს კაცს) დასცემია, ძალიან დაუმარცხებია და არტანუჯიდან გაუდევნია. გამაგრებული ბანაკი 220 კარავით ჩვენ ხელთ დარჩენილა. თვით არტანუჯში რუსებს დახვედრიათ 400 ჩეტვერტი სობალი, 500 ფუთი ფქვილი, სუხარი,—ტეავის საქონელი, თამბაქო და 300 ეუთი ტეგია-წამალი. რუსებს დიდი მამაცობა გამოუჩენიათ. ჩვენს მხარეს ერთია მკვდარი და 17 დაჭრილი ჯარის კაცი. ოსმალებს 100-ზე მეტი მკვდარი დარჩენიათ ნაომარს ადგილსაო.

– ღუნაიის მხედრობის შესახებ წარსულ კვირას ძალიან შესანიშნვი ამბავი მოვიდა: 15 თიბათვეს განთიადს რუსის მხედრობის ერთი კორპუსი ღუნაიის იქითა ნაპირას გადასვლა ქ. სისტოვს (რუშუკისა და ნიკოპოლის შუა), ზიმინცის ზირდაზირ (ზიმინცი რუმიისის ნაპირას არის.)რაც ზარალი მოსვლია რუსის ჯარს გადასვლის დროს ჯერ ნამდვილად არ არის ცნობაში მოყვანილი; ჯერჯერობით ცნობილია, რომ ასი კაცია მკვდარი და 360 დაჭრილი, რომელთა შორის რამდენიმე აფიცერია.

ხელმწიფე იმპერატორისა და მთავარ სარდალის უმთავრესი სადგომი ზიმინცში გადუტანიათ. ზიმინცისა და სისტოკის შორის ხიდს აშენებენ.

*) არტანუჯი არტანის დასაკლეთით მდებარეობს, არტანისა და შაკი ზღვის ნაპირის შუა ტახსზედ.

– 18 თიბათვეს თვით ხელმწიფე იმპერატორს გადაუვლია დუნაია და ბოლგარიის ნაპირს მიბმანებულია, სადაც ხალხი აღტაცებით მიჰგებებია. სისტოკაში, სადაც ხალხი და სამღვთელო დიდის აღტაცებით დახვედრია, ხელმწიფე იმპერატორს ევაზილებს უფენდენ და კალთებს ჰკოცნიდნენ. საღამოზედ ხელმწიფე იმპერატორი ისევ ზომინდში წაბმანებულია.

ხელმწიფე იმპერატორს ბოლგარიელებისათვის ზროკლამადიის გამოცემა უნებებია, რომლითაც იგი უცხადებს მათ, რომ ჩემს მხედრობას განზრახვა აქვსო დაიცივას ბოლგარიელთა გვარტომობის უფლებანი, რომელნიც ხალხმა შეიძინა დიდის ტანჯვითა და სისხლის ღვრით. რუსეთის განზრახვა აღდგინებაა და არა დარღვევა რისამე. ჩვენს მოქმედებას წინ მიუძღვის სიძარტლეო, წესიერების დადგენის მტკიცე სურვილი და უსამართლობისა და უწესობის მაკიერ კანონიერება და სამართლიანობაო. მაჰმადიელნი, რომელთაც კაცის მკვლელობის ბრალი დაედებათ ჯგროვანად დაისჯებიანო.

ბოლგარიის ქრისტიანებს ხელმწიფე იმპერატორი უბძანებს: „მოვიდა დრო ოსმალებისაგან განთავისუფლებისა. რამდენად რუსის ჯარი წინ წადგება, იმდენად ოსმალეთის უფლება შეიცვლება წესიერს განწესობილებად. ბოლგარიის ლეგიონებმა უნდა დაიცივან წესიერება და მშვიდობიანობა. დემეტოს ვსთხოვ გამარჯვება მოგვანიჭოს“.

ამ რიგად დუნაიის მხედრობამ ერთი ეგვლაზედ უმძიმესი სიძნელე და დაბრკოლება აიცილა თავიდან: ოსმალეთს თითქმის სრულებით ფუჭად ჩაუარა დუნაიის სიმაგრეებმა და სომალდებმა, რომელნიც მატო იმიტომ იყვნენ დაარსებულნი, რომ რუსის ჯარი იმ ალაგას გადავიდა, სადაც ოსმალოები სრულიად არ მოელოდნენ.

ოსმალებს ერთი შესანიშნავი და გაუგებარი შეცდომა მოუვიდათ: დიდი ხანია რუმინიის ნაპირს სიმაგრეები უნდა გაეკეთებინათ და მით დაბრკოლება მიეცათ რუსის ჯარისათვის.

ესლა რუსებს ბალკანიის მთებამდე არავითარი შესანიშნავი დაბრკოლება აღარ ექმნებათ.

საზოლიტიკო მიმოხილვა

საზრანგეთი.—4 (16) თიბათვეს, როგორც მოკესხენებათ, გაიხსნა საფრანგეთის ჰარლამენტი. მთელი საფრანგეთი დიდის მოუთმენლობით მოელოდა ამ დღეს, რადგანაც როგორც სენატში, აგრეთვე დეპუტატთა პალატაშიც მძიმე და საფრანგეთის ბედისათვის შესანიშნავი საგანი უნდა გარჩეულიყო. ერთის მხრით მოელოდნენ, რომ რესპუბლიკის ჰრეზიდენტი მოსთხოვს სენატს პალატის გადაყენების ნება-რთვას; მეორეს მხრით, დეპუტატთა პალატა დიდი ვაცხარებული ბაასი უნდა გამართულიყო ახალის სამინისტროს შესახებ. ეგვლამ იცოდა, რომ თუ 4 მაისს რესპუბლიკელებს ვერ მოუხდათ თავისის სამდურავის გამოთქმა მთავრობისადმი, რადგანაც ჰირიდგან სიტუვა გამოჰკლიჯეს, ესლა მაინც თავისას იტყვიანო.

ასე მოხდა კიდევ. სენატის ჰირველსავე სხდომაში სამინისტროს მოთავემ, ჰერცოგმა ბროლჰიმ, მაკ-მაგონის ეპისტოლე წაიკითხა, რომელშიც რესპუბლიკის ჰრეზიდენტი სთხოვს სენატს ესლანდელი პალატის სრულიად გადაყენებას.

ამ ეპისტოლეში ახალი არა არის რა. მაკ-მაგონი ისევ იმას იძახის, რასაც იძახდა: საფრანგეთი იღუპებაო, რადიკალების ხელში ჩავარდნილაო და ამიტომ მე, როგორც წესიერების დამცველიო, მოვალე ვარო ეოველი ღონისძიება ვინმარო და ჩემი სამშობლო განსაცდელისგან დავიხსნაო. ამ გვარ ღონისძიებას კონსტიტუციის მეხუთე მუხლი მამლევსო. ამ მუხლის ძალით მე, როგორც რესპუბლიკის ჰრეზიდენტს, ნება მაქვს სენატის ნება-დართვით გადავაყენო დეპუტატთა პალატი და ახალი მოვიწვიო, პალატის გადაყენება ასე ჩქარა არ მინდოდაო, მე მსურდაო რომ პალატს ჯერ სამერმისო შემოსავალ-გასავალის ანგარიში დაემტკიცებინაო და მერე დამეთხოვაო, მაგრამ ამ ერთის თვის განმავლობაში რესპუბლიკელებმა ისე აადლევეს საფრანგეთიო, ისეთი უპატიურობა გამოიჩინეს მთავრობისადმიო, რომ ვუღარ მოვითმენო და ესლა ჩემი ჩივილი ჰირდანიერ საფრანგეთს უნდა მივმართოთო, რომელსაც, დარწმუნებული ვარ, ჩემსავით აწმეო წესიერების დაცვა ჰსურსო.

იმავე დროს, როდესაც სენატი ამ გვარ ეშმაკობით აღსავსეს წუწუნს ისმენდა, დეპუტატთა პალატაში ცხარი და ადელევებული ბაასი გაიმართა. ეგვლა

მოელოდა, რომ რესპუბლიკელები ზასუს მს-
თხოვდნენ მთავრობას და თავის ძრახვას გამოუ-
ცხადებდნენ.

ზირველად წამოდგა მინისტრი ფურტუ და თითქმის
სიტყვა სიტყვით განიმეორა მაკ-მაგონის ეპისტოლე.
შემდეგ წამოდგა დეპუტატი ბეტმონი, რომლის
ზირით რესპუბლიკელებმა ისურვეს შემოსენებულის
ზასუსის მოთხოვნა მთავრობისაგან. „მე კარგად
ვიცნობო, სთქვა ბეტმონმა, აწინდელ სამინისტროს:
იგი 24 მაისს 1873 წ. განაგებდა საფრანგეთის
საქმესაო. მაგრამ მაშინ სხვა დრო იყო, მაშინ
ზალატის უძრავლესობა მონარხიელთა ეკუთვნოდათო;
მაშინ რესპუბლიკა მკვიდრად არ იყო დადგენილიო.
ესლა კი ზალატის უძრავლესობა მაკ სამინისტროს
წინააღმდეგიაო.

„ამ ერთის თვის განმავლობაში აბა რა გააკეთა
სამინისტრომ? რა ძალაზედ არის იგი დამყარებული?
ეს ახლა, ჰსთქვა ბეტმონმა, არის მონარხიელების
დროებითი ზავი და შეკრულობა. ერთობისა და რა
მოგახსენოთ: თქვენ (ე. ი. სამინისტროს მომხრენი)
სამკვარნი ხართ: ორლეანისტები, ლევიტიმისტები
და ბონაპარტიელები. თქვენ ლევიტიმისტებო, ვიდრე
რომოდამ ბრძანება მოგივიდოდათ, ეოქმანობდით.
მხოლოდ კლერიკალობა ახავებს ამ სამის, ერთი
ერთმანეთზე გადამტყრებულის, დასის კაცებს. მამ
მხოლოდ კლერიკალობა ვვიდვა ესლა ჩვენ წინ.

„მონარხიელებმა დაინახეს, რომ დეპარტამენტისა
და მუნიციპალის არჩევანი ახლოვდებოდა და სენატის
აწინდელი უძრავლესობა ხელიდგან ეცლებოდათ.
მონარხიელებმა იგრძნეს ეველა ეს, და ამასთან
ჩვენი გაძლიერებაც და ამიტომ კლერიკალების
შემწეობით მოახდინეს 16 მაისს თავისი მანქანება.“
ამის შემდეგ წამოდგა ფურტუ და სიტყვა სთქვა
მთავრობის გასამართლებლად: „მამ კარგო, თუ
თქვენ არ გვენდობით ჩვენ, არც ჩვენ გენდობით
თქვენაო. გრძელი ლაზარაკი აქ საჭირო არ არისო:
მშვიდობიანობის მაგივრათ, თქვენ შფოთსა და
არეულობას დაეკებთო. და ბოლოს დაუმატა:
საფრანგეთი რადიკალების ხელშიაო, სამშობლო
იღუპება და უნდა დავიცვათო.

ფურტუს შემდეგ წამოდგა გამბეტა და წარმოსთქვა
გრძელი და მშვენიერი სიტყვა. ალაგის უქონლობის
გამოისობით, ამ სიტყვას მხოლოდ ადგილ-ადგილ
ვაცნობებთ მკითხველს. „თქვენ, მიუბრუნდა გამბეტა
მინისტრებს, სიტყვით და წერით გამოუცხადეთ

ჩვენს ქვეყანას, რომ მარშალი სამსახურიდამ
გამოვაო თუ თანაგრძნობას ვერ ჰპოვებო, მაგრამ
როდესაც დაინახავთ, რომ თქვენი მუქარა არავის
არ აშინებს, როდესაც დაინახეთ, რომ ეველა
სინარულით მოელის მაკ-მაგონის სამსახურიდამ
გადადგომას, მაშინ ზალატის გადაეყენება
მოინდომეთ. ძალიან კარგი! ჩვენ სინარულით
მივიღებთ მაკ გადაეყენების ამბავსა, თუძცა იგი
ეოვლად უკანონაო. კარგს იხამთ, თუ გადაეყენებთ
ზალატსა. მოჰკითხეთ ჩვენს ქვეყანას მისი განახენი,
აბა გაბედეთ და ჭეშმარიტი არჩევანი გაძართეთ,
მთავრობას ჰგონია, რომ შესცვლის ხალხის აზრსა
და მიდრეკილებასა. ძალიან სცდება, რადგანაც ერმა
კარგად იცის, რომ რაკი რომელიმე მონარხიელი
დასი გაიმარჯვებს, მაშინვე საერო, ურთი-
ერთშორისი სისხლისღვრა მოხდება. თქვენ ბედავთ
და ამბობთ, რომ 16 მაისის ცვლილება ქვეყნის
მშვიდობიანობისათვის მოვანდინეთო. აბა ახლა
ჰკითხეთ ევროპას,—მთელ დედამიწაზე არსაიდამ
ერთი ხმაც არ მოისმა თქვენს გასამართლებლად.
მთელის ევროპის ჟურნალ-გაზეთობამ თვისი წუნი
და ძრახვა გამოვიცხადათ. ამისთანა ერთგვარი
წუნი და ძრახვა რომ დაინახეთ, შეწუხდით და აი
რა მოიგონეთ საქმის გასასწორებლათ და თქვენდა
სანუგეშოთ: თქვენ შეადგინეთ ინგლისის გაზეთის
Times—ისათვის ტუილი წერილი და ეს ისე
გავგებდით, რომ ვიდრე ამ გაზეთში დაიბეჭდებოდა,
იგი წერილი, ვერ მოითმინეთ, და თქვენ თვითონვე
გამოაცხადეთ.

„როგორ! თქვენ ჰბედავთ და ამბობთ, რომ ჩვენ
ხალხს ვატყუებდით! მაგრამ იცით რა ვჰქმენით ჩვენ?
ჩვენ შევიძავრეთ ხალხის რისხვა და წერომა.“

გამბეტამ მშვენიერად დაუსატა ზალატს
საფრანგეთის აწინდელი მდგომარეობა, გაშინჯა
თუ რა გვარი სარგებლობა მოუტანა საფრანგეთს
რესპუბლიკამ და ზალატის აწინდელმა უძრავლესობამ.
გამბეტამ მოაგონა, რომ ზალატის ეოველს კეთილს
მოქმედებას სენატი აძლევდა დაბრკოლებასაო, ე.
ი. სენატის მონარხიელი უძრავლესობაო. თქვენ
აბრალებთ ზალატსაო, რომ იგი რადიკალებით არის
აღსავსეო. ამასთან გავიწუხებთ, რომ ზალატის
თათნობით ჩვენმა მხედრობამ ერთი ორად იმატაო,
ეველა აფიცრებს ჯამაგირი მოქმატათო. ზალატი
თხოულობდა სამხედრო სამსახურის შემოკლებასაო.
იმ განზრახვით, რომ ეოველს ქვეშევრდომს

საფრანგეთისას სამხედრო სამსახურის უღლის გაწევა შესძლებოდა.

„სახელმწიფოს შემოსავალ-გასავლის შესახებ უნდა მოგანსენოთ, რომ ზალატმა რიგი, წესიერება და სიფრთხილე ჩამოაგდო. ზალატმა დიდი ღვაწლი დასდვა ხალხის ზირველ დაწეობის და სამუალო სწავლისათვის, დიდძალი ფული გადასდვა მოსწავლეებელთა და მოსწავლეთა მომზადებისათვის.

„თქვენ, უთხრა გამბეტამ მინისტრებს, იმისთვის კი არ შეგშინებიათ, რომ ზალატი ვითომ შფოთის ჩამომკდებია, არამედ იმისი ფიქრი გწელავდათ, რომ ზალატი ზომიერად და კეთილ გონიერად იქცეოდა.

„რას შეუშინდით და რისთვის მიჰმართეთ მარშალს იმისთვის რომ თქვენი სამსახურის ადგილები შეგწინდით!“ მთელი სამი საათი ილაპარაკა გამბეტამ. მონარხიელები წამ და უწუმ ზირიდან სიტყვას ართმევდნენ. უშლიდნენ და თითქმის ილანძობდნენ კიდევ, მაგრამ გამბეტამ საკვირველი მოთმინება გამოიჩინა და თავისი ღირსება იმოდენად დაიცვა, რომ არც ერთი უშატო სიტყვა და არა ვითარი შეურაცხ-ყოფა არ წამოსდგინა გამბეტამ გასაცრად მოუთმინა მონაზარტიელებსა, რომელნიც სწორედ ილანძობდნენ,—და თავისი სიტყვა აუჩქარებელი და მშვიდობიანად დაასრულა. მომავლის არჩევანისათვის მისგან თქმულს დიდი ზედ-მოქმედება ექნება საფრანგეთის ხალხსად. წარმოიდგინეთ რამოდენა თავის დაჭერა, რამოდენა სულგრძელია და თავისთავის ზატივი უნდა ჰქონდეს კაცსა, რომ შემდეგ სიტყვებს კაცმა ურთ არ ათხოვოს და მთქმელს სამაგიერო არ უგოს: როდესაც გამბეტამ ჰსთქვა, რომ არის კიდევ ერთი დასიო, რომელსაც კარგი წამალი აქვს საზოგადოების სიკეთის დაწვისათვისაო, სახელდობრ, ერთი ბატალიონი სალდათიო, ამ დროს ბონაზარტიელმა ზოლ კასანიაკმა მიჰსძახა: „მეთვის ორი ჟანდარმიც საკმაოა.“ ამავე კასანიაკმა შეჰსძახა გამბეტას: „შენ ავაზაკების ამხანაგი ხარო.“ მაგრამ გამბეტამ ამ შეურაცხ-ყოფას ურთ არ ათხოვა და ძლიერებით მოსილის გულმშვიდობითა განაგრძო თავისი სიტყვა.

სწორედ მართალი ჰსთქვა გამბეტამ, რომ ჩვენ ხალხის რისხვა შევაუენეთო. მართლა და საკვირველ ჩუმს და მშვიდობიან სურათს წარმოადგენდა ზარიკი იმ დღეებში, როდესაც ზარლამენტში იმისთანა მძიმე სავანსად იყო სჯა და ბანასი. ამას წინედ ერთი რესპუბლიკელი სენატორი გადაცვალა ზარიკში. ამ გვარ შემთხვევაში დიდძალი ხალხი მოიერის

სოლმე თავს,—და საზოლიტიკო კაცის დასაფლავება, რომელსაც სხვა ქვეყანაში ურსაც არ ათხოვებენ, საფრანგეთში საზოლიტიკო საქმედ გადაიქცევა სოლმე, მეტადრე თუ სხვა რომელიმე შემთხვევაც ზედ დაერთვის, როგორც მაგალითებრ ამ ქადად, როდესაც საფრანგეთი დიდ განსაცდელშია. აი რა წერილი მოჰქვას გაზეთს **Indépendance Belge**-ს იმ დღის შესახებ, რა დღესაც სსენებულ სენატორს ასაფლავებდნენ: „ხალხი (ამ დასაფლავების დამსწრე) საკვირველად მშვიდათ და მართებულად იქცეოდა. ეველა ის, რაცა თქმულა ზარიკის ხალხის გონიერებაზედ, წესიერებაზედ და მშვიდობიანობაზედ, ცოტაა მასთან, რაც იყო. დიდი თუ ზატარა, ბედნიერი თუ უბედური ეველანი ერთ რივად იმისთანა კრებას შეადგენდა, რომელიც, თვის ძლიერებით აღსავსე, ეოველ დონისძიებებს ხმარობს, რომ როგორმე სამაგალითოთ აჩვენოს თავისი თავი, მართებულად გამოჩნდეს, არავითარი დანაშაული არ იკადროს და მით შემთხვევა თუ მიზეზი არ მისცენ მათ, ვისაც წესიერების და საზოგადოების მცველად თავი მოაქვს. ვისაც კი უნახავს ეს ჩუმი და მართებული კრება ვერ წარმოიდგენს, რომ ეს ის ხალხია, რომელსაც საზოგადოების ამღვრევის სურვილს ბრალად ჰსდებენ.“

„ეხლა როგორც უნდა წავიდეს საფრანგეთის საქმე, ეველა თითქო წინადგვა დამხადებული ეოველის შემთხვევისათვის. მართლდა დიდი სატანჯველი უნდა გამოეველო ხალხს, რომ რამდენიმე წლის განმავლობაში ამისთანა დამჯდარი გონიერება მოეპოვებინა.“ ეხლა წარმოიდგინეთ რამდენათ მართალი და გულწრფელი უნდა იყოს საფრანგეთის მთავრობა, რომელიც ამბობს, რომ საფრანგეთს რადიკალები დაჰხვევიანო და იგინიო სახელმწიფოს, ოჯახობის, საკუთრების და სხვათა ამ გვართა საზოგადოების ქვაკუთხედთა გამოგრევის აპირობენო.

— 7 (19) ივნისს დეპუტატთა ზალატმა შემდეგი წინადადება მიიღო: „რადგანაც ეხლანდელი სამინისტრო იმ უმრავლესობის კანონის წინააღმდეგ დაინიშნა, რომელიც საზარლამენტო მმართველობის დედა-კანონს შეადგენს; რადგანაც, რა დღესაც დაინიშნა, მაშინვე არც ერთს წარმომადგენელთა ნება არ მიჰსცა ლაპარაკისა; რადგანაც მან მთელი ადმინისტრაცია გადააუენ-გადმოაუენა, რომ თავისი მომხრენი დაენიშნა და მით გავლენა ექონია საყოველთაო კენჭის ერასად; რადგანაც ახალი

სამინისტრო მხოლოდ იმ დანის წარმომადგენელი არიან, რომელიც რესპუბლიკის მტერია და კლერიკალების მიმდევარი; რადგანაც იგი მხოლოდ ამის გამოცხადებით არ სდევნიდა იმ ზიროს, რომელიც შეურაცხ-ჰყოფდნენ ერის წარმომადგენელთა; რადგანაც მთავრობის მოქმედება შიშს მოასწავებს წესიერებისა და მშვიდობიანობისათვის, და ამასთან საქმეების არეუ-დარეუვასა, ეველა ამის გამოცხადებით ზალატი აცხადებს, რომ ხალხის წარმომადგენელი ვერ ენდობიან ესლანდელს სამინისტროს.“

ამ წინადადებას ჰმზ თეთრი კენჭი მოუვიდა და 158 შავი.

– 9 (21) თიბათვეს სენატში ვიკტორ-ჰუგომ ილანზარაკა ზალატის გადაქენების შესახებ. „საფრანგეთი,—ჰსთქვა გამომჩენილმა მოხუცებულმა ზოეტმა,—არას დროს არა ეოფილა იმისთანა განსაცდელში, როგორშიაც ამ ქამად არის ესლა სენატზედ არის დამოკიდებული, მშვიდობიანობას მიანიჭებთ საფრანგეთსა თუ კიდევ ახალს შოთსა და არეულობაში ჩააგდებთ. საფრანგეთს ააშოთებთ, თუ დაამშვიდებთ, ამით ააშოთებთ და დაამშვიდებთ მთელს ევროპასაც. ესლა სენატს მიეცა შემთხვევა თავისი თავი გამოჰსცადოს. წარსული კარგი მასწავლებელია. ეოფილი ბოროტ-მოქმედება შეიძლება რომ ხვალაც ისევ მოხდეს.“ ვიკტორ-ჰუგომ ჰსთხოვა სენატს, ცოტა მაინც მოითმინეთ და ასე ჩქარა ნუ გადაქენებთ ზალატსაო, თორემ არეულობა რამ ასტედებაო. „საკვირველიაო,—ჰსთქვა ბოლოს ვიკტორ-ჰუგომ, რომ ამ ქამად რეგლიოციის სული მთავრობას უდგასო და ზომიერო სული მთავრობისა— ზარლამენტის უმრავლესობასა. სუფევს ზაზის დასი, რომელიც იტალიას ეწინააღმდეგება. უნდათ რომ სარწმუნოება ომის მიზეზათ განადონ. ეცადენით, რომ ამათ თავისი საწადელი არ აისრულონ. მოსჰეთ 16-მაისის განაოცარი ამღვრეულობა. თქვენს ხელთ არის საფრანგეთის დამხობაცა და დასხნაცა. სენატორებო! დაამტკიცეთ, რომ თქვენ ქვეყნისათვის მართლა საჭირონი ეოფილხართ!“

ვიკტორ-ჰუგომ ძალიან ააშოთა მონარხიელები, რომელიც წამ და უწუმ უევიროდნენ: „განუდით, უკანვე წაიღეთ თქვენი სიტყვა.“ მოხუცებულის ზოეტის სიტყვამ, როგორც მოგესხენებათ. ფუჭად ჩაიარა: სენატმა გადასწუვიტა, რომ ესლანდელი ზალატი უნდა გადადგესო.

ასსტრი-ჰენზრია.—ბოლოს დროს ავსტრია დიდ მზადებას შეუდგა ომისათვის. ვის დაეხმარება და ვის აუტყენს ომს? ამისი კი ვადაწუვეტილად არავინ იცის. ესლა იმისთანა დრო არის რომ, თითქო განკებთ ისა ხდება, რაც უფრო ძნელად დასაჯერებელი და მოულოდნელია. აბა იუტირეთ, ვინ დაიჯერებდა, რომ ავსტრია ოსმალეთის წინააღმდეგობას გამოიჩენდა და სლავიანებს დაეხმარებოდა. აქამდისინ რუსის განუთები ძალზე ლანძღვდნენ და ათრევდნენ ავსტრიას, ის კი არა თუ ავსტრია ჩერნოგორიის დაცვას აზირობს ოსმალეთისაგან. „**Новое Время**“-ს კიდევ შურს, რომ ავსტრია ესარჩლება სლავიანებსა,—აბა სლავიანების განთავისუფლება რა ავსტრიის საქმეაო. ავსტრიის საქმეა თუ არა, ის კი ცხადია, რომ ავსტრიას ჩერნოგორიისა და სერბიის საზღვარზე, დიდი ჯარი გამოჰჰავს და როგორც ავსტრიის განუთები ამბობენ,—იმიტომ რომ ჩერნოგორია დაცივასო ოსმალეთის მიერ გაოხრებისაგანაო. ეს ეველა კარგი, მაგრამ თუ კი ავსტრიას ისე სტკივა გული ჩერნოგორიისათვის, მაშ სერბიას რაღად დაუძალა და უშლის კიდევ მიეხმაროს ჩერნოგორიას და თავის მხრით ომი აუტყენოს ოსმალეთს. აქასე გამოდის თითქო ავსტრია იმიტომ იმაგრებდა სერბიას, რომ ჩერნოგორიას საქმე განჭირებოდა და მით მიზეზი მისცემოდა ბოხნიისა და გერცოგოვინის დაჭერისათვის. ეველამ კარგად იცოდა, რომ რაკი ოსმალეთი დარწმუნებული იქნებოდა სერბიის მშვიდობიანობასზე მარტოკა ჩერნოგორია ვერ აუვიდოდა ოსმალეთს, რადგანაც სერბიისაკენ გაუვანილი ოსმალთს ჯარი ამ მხრით თავისუფალი იქნებოდა და ჩერნოგორიას დაეცემოდა. ესლა ჩერნოგორიის საქმე ძალიან ცუდათ მიდის, სერბია რომ დახმარებოდა, მაშინ საქმე იქნება სხვა რიგად წასულიყო, მაგრამ... სერბიას არ შეუძლიან დაეხმაროს და იმიტომ ჩერნოგორია ღვთის ანაბარზეა მიგდებული, და როდესაც სული ამოსძვრება, მაშინ ავსტრია გაუძღვება წინ თავის ჯარს და იტყვის, ესლა კი ჩერნოგორიის აოხრების ნებას ვერ მოგცემითო. მაშ ავსტრიაც არა ეოფილა ისეთი სულელი, როგორც ჰგონიათ: იმას არც არა ოსმალეთისა ენაღვლება რა, არც სლავიანებისა: იმას თავისი საკუთარი ჭირი უცვნია და იმის წამალს დაეძებს.

ზოგნი დიდ მნიშვნელობას აძლევენ იმ შემთხვევას, რომ ავსტრიის ჯარი, რომელიც საზღვარზედ დგას და ვალამქრებასაც აზირობს, სლავიანებისაგან არის შეძგარი. ეს სწორე მოგახსენოთ დიდი არაფერია.

მართალია ეს ვერაფერი ნიშანია ოსმალეთისადმი თანავრძინობისა, მაგრამ არც არა სლავიანებისათვის არის რამ. აქ მეტი არ იქნება მოგახსენოთ, რომ 1812 წ. ნაპოლეონ I მხედრობაში კროატის ჯარიც იყო. თუ იტყვით, რომ ეს დიდი ხნის ამბავია და მას აქეთ ბევრი კოკა წყალი დაღვრილაო, ამასევე მოვანსენებთ, რომ მართალია ბევრი კოკა წყალი დაიღვარა, მაგრამ იმ კროატის ჯარს ერთი ცვარი იმ წყლისა მოხვდა თუ არა, ამისი კი რა მოგახსენოთ.

– ამბობენ, რომე როგორც რუსეთი ბოლგარიის განთავისუფლების გირაოდ დაიჭერსო. აგრეთვე ავსტრია ბოხნიას დაიჭერსო როგორც გირაოს, ვიდრე რუსეთი ბოლგარიიდან არ გამოვაო.

ახლა თქვენ გამოიცანით ვისკენ არის ავსტრია.

წვრილი ამბები.—ერთი ინგლისის გაზეთი იწერება, რომ სტამბოლში იმ დანის კაცებს, რომელთაც მშვიდობიანობის ჩამოგდება სურთ თან და თან გავლენა ემატებათ. სამხედრო საბჭოში, რომელიც ზირველ თიბათვეს იყო შეერილი, ზოგიერთა წევრნი ძალიან მაგრად დამდგარან მშვიდობიანობაზე. მეჭმედ-რუშით-ფაშას უთქვამს თურმე, — ცნადიაო რომ ოსმალეთი სხვა სახელმწიფოისგან აღარასფერს შემწვობას არ უნდა მოელოდესო და აგრეთვე ცნადიაო, რომ მარტოკა ოსმალეთი ომს ვერ გაუძღვებაო. გარდა ამისა მეჭმედ-რუშიდმა ჰსთქვა, რომ ევროპა უთუოდ გასწევს შუამდგომლობასაო, რადგანაც ერთდებოა საუოველთაო ომი არ ასტუდესო. იმას უთქვამს თურმე კიდევ, რომ ამისათვის შეიძლება რუსეთის უკანასკნელს მიწერილობას ხელი ჩავჭიდოთ და ტყუილ-უბრალო სისხლის ღვრა შევწვიტოთო. ბევრი უღაპარაკნია მეჭმედ-რუშიდის მშვიდობიანობისათვის, მაგრამ საბჭოს უმრავლესობა არ დათანხმებულა. ამბობენ, რომ მშვიდობიანობის დანის კაცებს დიდი იმედი აქვსთ გერმანიის ელჩისაო.—

— ერთს ინგლისელს გაზეთში ვენიღვან იწერებინან, რომ იქაურ ოსმალეთის ელჩს ალექო-ფაშას უთქვამს ანდრამისთვის. რომ ოსმალეთის მთავრობას არა სჯერა სერბიის მშვიდობიანობა, რადგანაც, როდორც ისმის, სერბია დიდს მზადებაში არისო. ოსმალეთის მთავრობას ჰსურს ამ საგანზედ ავსტრიის აზრი შეიტკოსო. ანდრამის უთქვამს თურმე, რომ რუსეთს არაუთარბი განხრახნვა არა აქვს ომში სერბიაც

ხაურიოსო. გარდა ამისა მთავარი მიღანიც დაჰპირებია ომს არ ავტეხო.

— 8 თიბათვეს რუმინიის სენატს არა ჩვეულებრივი სხდომა ჰქონია მის თაობაზედ, თუ როგორ უნდა მოიქცეს რუმინიის მხედრობა: და იმ გზას უნდადადგეს, რა გზასაც რუსეთის მხედრობა დაადგება, თუ არა,—და თუ რუსეთის მხედრობის გზას დაადგება, როგორ უნდა იმოქმედოს.

ზალატის ჰრეზიდენტს, როსეტტის და სამინისტროს მოთავეებს, ბრატანოს რადაც უსინამოვნობა მოსვლიათ ერთმანეთში. ზალატის ჰრეზიდენტს სამდურავი გამოუცხადებია ბრატანოსათვის—რუსეთს ძალიან რათ უახლოვდებიო. ამ უსინამოვნობის გამო როსეტტი სამსახურიდან გამოვიდა, მაგრამ ზალატმა ხელმოწერედ ამოარჩია როსეტტი თავის ჰრეზიდენტად.

— ამას წინად ბერლინში ორი დამატებითი არჩევანი იყო რუიხსტალის დეპუტატებისა. ამ ომში ერთი სოციალ-დემოკრატი ამოირჩიეს (12 ათასმა კაცმა) და მეორე ჰროგ რუისტი (ე. ი. იმ დანის კაცი, რომელიც აგრეთვე აწინდელის სამინისტროის მტერია). ამ არჩევანმა ერთხელ კიდევ დამატაცა, რომ ნაციონალ-ლიბერალებს, რომელნიც აქამდისინ განსაკუთრებით უფლობდნენ გერმანიაში, ცოტად თუ ბევრად ძალა და გავლენა წართმევიათ.

— ერთს ავსტრიის გაზეთში იწერებინან, რომ რუმინიაც წინ წადგებაო და დუნაიაზედ გადავაო. რუსეთი კისრულობსო რუმინიის მხედრობისათვის სიდის ასამენებელის მასალის მიტანასაო. რუსეთმა აგრეთვე მთავარის კარლოს სამხედრო უმოკიდებლობა აღიარაო.

ვიხილე სატრფო: იგი ცრემლს ღვრიდა,
ბედს და სიუვარულს მოთქმით დასტირდა!
მის ცრემლი დამჟენარს ვარდს დასდიოდა,
და მეც შორს მისგან ცრემლი მცვივოდა.
მოვიდა სხვა დღე, განჰქრა მის დარდი....
მას ხელთა ეჭურა სხვა ტურფა ვარდი;
იმ ვარდს ტრფობითა ის დაჰლიძოდა
და მე კი მანც ცრემლი მცვივოდა.

***

ს . . . ჩ . . . . ს ს ს

სატრფოვ! სძირად ლალი ფიქრი
გამიტაცებს სუბუქის ფრთით,
ვითომც მე შენ მოგ ხვევივარ
საფსეს ეშხისა სიამით.

„დაჰსტები, გიჟო! — მეუბნები,
აჰა ჩემი წრფელი გული!
ბაგეს ბაგე ჩავაკონოთ
და ჩავართათ სულთან სული!“

თუმც ეს, ტურფავ, სიზმარია,
მითაც ჰსტებება გული კრული...
თუ არ სიზმრით მამ რით დაჰსტებეს
უიმედო სიევარული!...

***

წმერილი ს. ბურჯანნიძის 6-ს თბათვეს.

თიბათვის 4-ს შაბათს მშვენიერი დღე გათენდა;
ყოველი სულდგმული შეჰხაროდა სუნსელებით
აღსავსე ბუნებას: გლეხი მხნავ-მთესველი ეელ-
მოღერებით, დარბაისლურათ გამოიფურებოდა
კომლისგან შეჭვარტლულის თვალებითა მოსავლის
პირით სურგ-გამაგრებული,—მებაღე იმერელი
ჩიბუხის ბოლის პირიდგან შვებით ღეჭვით
ლანარაკობდა ეველასთან—მე ხანვეწარი არავისთან
არა მაქვს რაო. თავადის შვილნი სხვა და სხვა
ოცნებათა მიერ მობურვილის პირის სახით და
ეურთმაჯებ მხარზედ გადაურლინი სეირნობდნენ ხან
აქეთ და ხან იქით;—ვაჭარი კაცი ხელში კრიანოსნით
და მუცელ გადმოდგებით დაბაჯბაჯებდა თავის
დუქნის წინ—წრეულ ეველა ნისია გამინადდებოა.
ეველ ამ, სხვა და სხვა სახსრით მცხოვრების,
სინარულის მიხეზი იყო მოსავლის მშვენიერი
პირი. მშვენიერი დღე იყო 4-ს თიბათვეს. და ამ
დღემ ჩამოაფარა დაღონების ფარდა იმ სხვა და სხვა
მოსაქმე გვამთ პირის სახეს. მშვენიერი დარი იყო
ოთხ თიბათვეს. შუადღის შემდეგ მხუთე საათის
ნახევარზედ დასავლეთი შავათ მოიღრუბლა,
ამოვარდა საშინელი ქარიშხალი და ერთ წუთში
ცა ჩამობნელდა ზღვასავით მღელვარე ღრუბლით.
უცებ წამოუშინა მსხვილმა წვიმამ, რომელსაც
მოჰევა ეველა მცენარეობის დამმასახირებელი,
მტრედის კვერცხის სიმხნო სეტევა, რომელმაც

განადგურა უანები და უფრო ვენახები—გურჯანში,
ვეჯინში, ბაკურცინეში, კარდანახში, ანავაში,
ვაქინში, საქობოში, მახხანში და ვინ იცის კიდევ
რამდენგან. ბევრგან ვაზი სრულებით გაატიტულა—
არც ფოთოლი შეარჩინა და არც რქა. უანები მიწის
პირათ დასცა, ბაღეულობა ძირიანათ ამოავდო.
ეს ამოხრებელი სეტევა ცვივოდა ციდან ნახევარ
საათის განმავლობაში.

დაღონდა ეველა, ეველა ოხვრას მოჰევა ვაჭრის
მეტი — მე არა წამნდენია რაო. ეველასედ ძრეულ
გლეხი დაღონდა..... იგი ამ ერთ კვირაში ნამკლის
ჩხაკა-ჩხუკით და ტრიალით მიდიოდა მინდვრისაკენ, 4
თიბათვის შემდეგ კი მკლავზედ ნამკალ გადადებული
და პირის სახეზედ დაღონების ბეჭდით მიეშურება
უანებისკენ — რაც დარჩა ის მაინც დროით მოჰევა,
რომ ისიც ხელიდამ არ გამოეცვალაო.

წარმოიღვინე, მკითხველო, გლეხების დაღონება,
მათი სულიერი მდგომარეობა 4 თიბათვის შემდეგ:
წლის ნამუშავარი, მზათ მზად შემუშავებული
და ახირებულათ მსხმოიარე ვენახები ერთ დღეს
გაჰქრა.

— ეს ერთი კვირაა გავარდა ხმა ლეკებმა შილდა
და ევარელი გადასწვესო და ალახანს მალე
გამოვლენო. ზედაც მოვიდა ამბავი ეადორის მთიდან
ლეკებს ორმოცდა ათი ფარა ცხვარი წაუსხამთო. ამ
ხმებმა ტეუილათ არ ჩაიარეს: რამდენიმე სოფელი
თურმე განიხნულა. მაგ. ს. ველისციხი ამ ხალხი
განიხნულა ჭერემის მთაში; სომხობას სიღნაღისთვის
მიუტანებია. ამბობენ ბაქრამეს ლეკები ერთ ხევში
მოუძწევდვიაო. აქ დღე-ღღეზედ მოელიან კხ.
ღერენალ ანდრონიკოვს.

პ. ცხვილოელი.

1877 წ. 7 თბათვეს.

ეტნოგრაფიული განხილვა ძველთა და ახალთა კაპა-
დოკიის ან ჭანეთის მკვიდრთა მოსახლეობა. *)

(დასასრული).

ამ ხალხთა განხილვისაგან ჰხანს, რომელ
ტაოელნი და ისპირის ხველნი, სომეხთა სპერი, —
შეადგენდნენ კლარჯეთის საერისთაოსა, ეკუთვნოდნენ

*) „იველია“ № 16.

ნათესაობით საქართველოს ხალხსა, იწოდებოდნენ, ახლაც იწოდებიან მესხად. კლარჯეთის საერისთაოს აწცა ოსმალი უხმობენ გურჯისტანად. ე. ი. საქართველოდ; ხალიბები, სტრაბონის დროს იწოდებოდნენ ხალდად და არა ქალდეველად. ხალიბი ან ხალდი და ჭანი ერთი და იგივე ხალხია. ესე ჰსჩანს, ზირველად ვიზანტიის მწერალთაგან, რომელნიც გვაჭეშმარიტებენ რომელ ჭანნი იყვნენ ხალდიის მოსახლენი (1); მეორედ: მოსე ხორენაცი, რომელიც მოგვითხრობს, რომელ რომის იმპერატორი ტაციტი იყო მოკვდინებული ჭანეთში ან ვასტაკში, ე. ი. ხალდეაში (2); აგრეთვე სომეხთა მწერალი ევიპე ამტიციებს ზემოხსენებულსა (3). მესამედ: ძველი მწერალი, მეტადრე ქსენოფონტი (4) და არიენი (5), მთელს ზღვის ნაპირსა, რომელიც ეჭირა ზონტოს სამეფოსა, უწოდებენ კოლხიდად. როგორცა ჰსჩანს მოსეს ხორენაციის დეოდორაფისაგან, კოლხიდა ან ეგერი განიყოფებოდა ოთხ თემად: მაგნედისი, ჰტოლომეას, მანრალია ან აწინდელი სამეგრელო; ანრიუგა აწ არგვეთი ან იმერეთი: ღაზივი აწ გურია და ჭანივი აწ ჭანიკა ან ტრანჰეზუნის ჰაშალივი (6). ევროპიელი ჭანებს უწოდებენ ლაზებად. ლაზები, როგორცა ჰსწერს ზლინი, არიენი და საკუთრად ვიზანტიის მწერლები, ჰსცხოვრებდნენ აწინდელს გურიაში. ლაზებმა მეოთხე და მესუთე საუკუნეში დაიპყრეს იმერეთი და სამეგრელო და შეადგინეს ერთი სამეფო, რომელსაც ერთის მხრით ვიზანტიელები და მეორეს მხრით სპარსნი ერთმანეთს ეცილებოდნენ და ჰქონდათ ას წლამდი ბრძოლა. ლაზისტანსა სამხრეთის სამხლვრის ნაპირსედა ჰქონდა ჰეტრეს ციხე (ქაჯთა ციხე ქართველთა) ქობულეთში. (7). ლაზი ბერძნული სიტყვაა, ნიშნავს მეკომბრესა ან ავაზაკსა.

ხალხის სახელები, რომელნიც ამის ზევით მოვიხსენეთ, არიან ან ქართულნი: ვითარ ისპირელი, ტაოელი, ჭანი, მესხი,—ან ბერძნულნი, ვითარცა

(1) სტრეპტონის მატეანე ხალხთა ტ. 4 . გვ. 229.
 (2) მოსე ხორენ. თარგმანი კმინისა, გვერდი 127.
 (3) ზუსული ნათარგმნი შანშიევისა ტვ. 127, ფრანსტუ. ნათარგმნი დულორისი, გვერ. 209.
 (4) გამოტკ. გოფმანისა გვერდი 5.
 (5) ქსენოფონტი წიგნი 4. 5 და 6.
 (6) ს. მარტენის ნათარგმნი ტ. 2 გვ 357.
 (7) აზიენის გამოტ. გოფმანისა ტვ. 55; მატეანე ხალხთა სტრეპტონისა ტომი 4 გვ. 224.

ხალიბი, ხალდი, მოსინავი, მაკრონი, მიკროცეფალი, სენტაკომიტი, ტიბარენი ან თობალი.

ქართულნი სახელები აქამოდე დაწინენ შეუცვლელად, გარნა ბერძნულნი დროთა ვითარებისაგან განჰქარდნენ.

მთელს აწინდელი ტრანჰეზუნდის ჰაშალივი დასახლებულია ჭანებითა.

აქა ჯერ არს შენიშნვად, რომელ აწცა მრავალნი სახელნი მათა, მდინარეთა, ქალაქთა, დაბათა ტრანჰეზუნის ჰაშალიკში არიან ქართულნი, ვითარცა: ნაჭილობევის მთები საშუალ ზონტოს სამეფოსა, თეძი ჟომურა (ქამურა) ტრანჰეზონის დაბლა; გომიში (კამბეზი მეგრულად) სადაც ვეცხლის ქანია; ქაჯთ კარი (მთა), ვაცურის მთა; ჭალა, მთა ქალაქის კერასენის მახლობლად; ნებიანი მთა ბაფრას ქალაქის ახლოს; ქურდბელი, მთა ქალაქის ნიკსარის მახლობელ; თაგშავის მთა, მდინარის კიზილვრმაკის მახლობელ; ჰალისის მდინარე ან ალახანი ირისეს მდინარე და სხვანი მრავალნი.

ზემოხსენებულის განხილვისაგან ჰჩანს რომ ეოფილს ზონტოს სამეფოში აწინდელს ტრანჰეზონის საფაშოსში მკვიდრნი მოსახლენი იყვნენ ჭანელი, რომელთაც ენა სრულიად ემგზავება მეგრელთ ენასა. დასამტიციებლად ჩვენისა აზრისა, განვიხილოთ ღრამმატიკული მწუობრი ორივე ენისა. ვალად ვრაცნ აქ გამოცხადებასა რომ ჭანურის ენის ღრამმატიკის კანონები გამოვიგზავნა მე ჰატიცემულმან თავადმა გრიგოლ დავითისძემ გურიელმა, რომელმან არ რიდა შრომა და თავს დადებით და გულმოდგინებით მისცა წარმართება აღსახნელად ჩვენისა წინადადებისა.

ნაცვალ სახელი ეოფელს ენაში უზირველესი სიტყვა, რომელიც განჰკარგავს როგორც სიტყვის სახელსა ისე ზმნასა. ქართულს ენასა აქვს ორ ვარი ზიროვანი ნაცვალ-სახელი, ზირველი კერძობითი, ვითარცა: მე, შენ, ის, იგი, მან, ჩვენ, თქვენ, იგინი, ისინი, მათ,—და რთულნი ზმნათა თანა: ვჰ, ვა, ვი, ვუ, ვე, მ, მა, მ. ზირველსა და მეორეს ზიროთა კერძობითა ნაცვალ სახელთა არა აქვსთ კანკელდობა. ჩემი, რომელიც მოუღიათ ჩვენის ღრამმატიკის მწერალთა, ვითარცა ნათესაობითი ბრუნვა, არ იხმარება როგორც ნათესაობითი ბრუნვა არამედ ვითარცა სახელობითი ბრუნვა, რომლისა ნათესაობითი არის ჩემისა, მიც. ჩემსა, მოქმ. ჩემითა და სხ. აგრეთვე შენი არ არის ზირობითი ნაცვალ სახელი, არამედ მოგებითი. ჩვენი

ენა შეადგენს ერთსა დარგსა ინდოევროპიულის ენებისას, ძალიან ძველია და შეცვლილი დროთა ვითარებისაგან. სწარსული და სომხური არიან უახლესნი ვიდრე ქართული და ამის გამო ცოტად შეცვლილნი არიან. თალიძინის ენაში (1), რომელიც მონათესავეა, სწარსულის ენისა, ვაჰოვებთ ზიროვანს ნაცვალს სახელსა მე; ეს ნაცვალ სახელი თქმულს ენაში არის აგრეთვე შეცვლილი და არა მქონი ბოლოს ცვლილებისა; დასანიშნულად ნათესაობითის ბრუნვისა თალიძნელები უმატებენ თანდებულსა ჩე, რომლითაც შესდგება ჩემე და ჩემი; მსგავსადვე შესადგენად მიცემითის ბრუნვისა თავს უსმენ სხვას თანდებულსა, რომელა ბი და შეადგენენ ბიმე. აგრეთვე ფრანციულს ენაში ზიროვანს ნაცვალ სახელსა, სრულიად მსგავსისა ქართულის, რომელა მე (me). მოა (moi) არ შეიცვლის ბოლოსა, და დასანიშნულად ნათესაობითისა ან მიცემითის ბრუნვისა ხმარობენ სხვა და სხვათა თანდებულთა. ნაცვალ სახელი ჩემზედ, ჩემთან, მიიღებს მნიშვნელობასა ნათესაობითის ან მიცემითის ბრუნვისას; ნაცვალ სახელი მესამეს ზირისა ის, ეს, ეგ, იგი, მრავლ. ისინი, ეგენი, იგინი, აგრეთვე არიან შეცვლილნი, გარნა ნაცვალსახელი მან, იმან (შემოკლებით იმ), არის ცვლადი: ნათ. მის, მიცემ. მას; მრავლობ. მათ. აგრეთვე მეგრულს და ჭანურს ენაში თქმულნი ნაცვალსახელი არიან უცვალელები: მე მეგრ. და ჭანურ. მა, ჩვენ მეგრ. და ჭან. ჩქე; შენ, მეგრ. და ჭანურ. სი; მრავლ. თქვენ მეგრ. და ჭანურ. თქვა. მესამე ზირი იმ, იმან, მეგრ. და ჭან. ჰუმ, ნათესაობ. მისი, მეგრ. და ჭანურ. ჰემიში; მიცემ. ამას, მეგრ. და ჭანურ. ჰიმუშა; ისინი, მეგრ. და ჭანურ. ჰიმი; ნათეს. და მიცემ. იმათ, მეგრ. და ჭანურ. ჰინისა; მოვებითი ნაცვალსახელი ჩემი, მეგრ. და ჭანურ. ჩქიმი; მრავლ. ჩვენი, მეგრ. და ჭანურ. ჩქინი; შენი, მეგრ. და ჭანურ. სქანი, თქვენი, თქვანი; იმისი, ან ემისი მეგრ. და ჭანურ. ემუში; რა, მეგრ. და ჭანურ. მუ და სხვანი.

რთულნი ნაცვალ სახელნი, რომელნიც მოხავეებიან ზმნათა მაზიროვნებლად, იხმარებიან ან მარტივად, მაგ. ვაჰ, ვა (ვჰსწერ, ვაჰომ, ვაჰრი); ან შერთვით, როდესაც ორნი ნაცვალ სახელი შეერთდებიან. მაგალ. ვი, ვუ (ვიწერ, ვაჰომ, ვუწერ, ვუჰომ); ვი შედგების ორის ნაცვალ სახელისაგან ერთი ვ, მეორე ი მაგალ. ვიშენებ, შენებას აღვასრულებ ჩემთვის, ჩემს სასარგებლოდ; აგრეთვე ვუ, შედგების ორის ნაცვალ სახელისაგან ვ ზირველის ზირისა და უ

მესამე ზირისა, მაგალ. ვუშენებ. ე. ი. სასარგებლოდ ვისთვისმე ვაშენებ. ნაცვალ სახელი უ იზოვების სწარსულს ენაშიაც, აქედამ ჰსწარმოებს რუსული ОНЬ, და ფრანციული ON; ამ გვარი ნაცვალ სახელები იზოვებიან მეგრულში და ჭანურს ენაში. მაგალ. ვჰსწერ; მეგრ. და ჭანურ. ვჰჭარუ; ვიწერ, მეგრ. და ჭანურ, ვიჭარუ; ვუწერ, მეგრ. და ჭანურ, ვუჭარუ.

მიმოხვრა ზმნისა წერა, მეგრ. და ჭანურ. ჭარუა ა წ მ გ ო მ ი:

- ქართული; ვჰსწერ, ჰსწერ, ჰსწერს; ვჰსწერეთ, ჰსწერეთ, ჰსწერენ.
- მეგრული; ვჭარუ, ჭარუ, ჭარუნს; ვჭარუნთ, ჭარუნთ, ჭარუნა.
- ჭანური; ვჭარემ, ჭარემ, ჭარემს; ვჭარემთ, ჭარემთ, ჭარუნა.

ს რ უ ლ ი:

- ქართული; ვჰსწერე ჰსწერე, ჰსწერა; ვჰსწერეთ, ჰსწერეთ, ჰსწერეს.
- მეგრული. ვჭარი, ჭარი, ჭარუ; ვჭარით, ჭარით, ჭარეს.
- ჭანური. ვჭარი, ჭარი, ჭარუ; ვჭარით, ჭარემტით, ჭარეს.

მიმოხვრა ზმნისა ვარ, მეგრულ. და ჭანურ. ვირე. ა წ მ გ ო მ ი:

- ქართული. ვარ, ხარ, არს; ვართ, ხართ, არიან.
- მეგრული. ვორე, ორეჟ, ორე; ვორეთ, ორეთ, ორენა.
- ჭანური. { ვორე, ორე, ონუ; ვორეთ, ორეთ, ორენა
- ჭანური. { (თვ. ტურიქის ტრამატიკა.)
ბორეჟორე, ქორენ; ბორეთ, ქორეთ, ქორენან.,
(როსენის ლრამატიკა.)

ს რ უ ლ ი:

- ქართული; ვიეავ, იეავ, იეო; ვიეავით, იეავით, იევენ.
- მეგრული; ვორდი, ორდი, ორდუ; ვორდით, ორდით ორდეს.
- ჭანურად; ქობორტი, ობორტი,—; ქობორტით, ქორტით, ქორტეს.

კანკლედობა სახელისა ტეე, მეგრ. ტეა, ჭანურად დაღ. წრფელ. ტეე, მეგრ. ტეა, ჭანურ. დაღ; ნათეს. ტეისა, მეგრ. ტეაში, ჭან. დაღი; მიცემ. ტეესა, მეგრ. ტეას, ჭან., დაღი; მოქმ. ტეითა, მეგრ. ტეათ, ჭანური, დაღითე; მრავლ. წრ. ტეეები, მეგ. ტეეეოი, ჭანურად დაღეეე; ნათეს. ტეეებისა, მეგრ. ტეეეოის, დაღეეეში; მიცემ. ტეეებისა, მეგრ. ტეეეს, ჭანური, დაღეეეში; მოქმ. ტეეებითა, მეგრ. ტეეეოთ; ჭან. დაღეეეოთე.

(1) Записки Кавк. Общества кн. 3-тая.

რიცხვითი სახელნი: ერთი, ორი, სამი, ოთხი, ხუთი, ექვსი. მეგრული, — ანთი, ჟირი, სუმ, ოთხი, ხუთი, აშქი. ჭანური, — ან, ჟურ, სუმ, ოთხუ, ხუთ, აშ. ქართული: შვიდი, რვა, ცხრა, ათი, ასი, ათასი. მეგრული, შქვითი, რუო, ჩხორო, ვითი, ოში, ათასი. ჭანური, შთვიდი, ორკო, ჩხორო, ვით, ოში, შილია.

ამდციოგეაშინჯვითაჰჩანს,რომჭანურიენაძალიან ემსგავსება მეგრულსა. დასასრულს ეს უნდა ვჰსთქვა, რომელ საქართველოს ხალხი მკვიდრობდნენ და აწცა მოსახლენი არიან, ქართლისა, კახეთისა, იმერეთისა, სამეგრელოსი, გურიასა, ააწინდელს ტრეპუზუნის საფაშოში და უჭირავთ შავი ზღვის ნაპირი კოდორის შესართავიდან ვიდრე შესართავადმდე კიზილყურმაკისა და იუენენ ძველს დროში უპირველესნი ხალხნი, ჩინებულნი და ღირსნი შესანიშნავად.

დავით ჩუბინოვი.

მ ე დ რ ო შ ე

(მოთხრობა ალფონს დოდესი.)

I.

ჩვენი ერთი გუნდი ჯარისა იბრძოდა რკინის გზის ფერდობებზედა პირის-პირ პრუსიელების მთელი ლაშქრისა, რომელიც პირდაპირ ჩასაფრებული იყო ტყეში და ჩვენი გუნდი კი წინ ედგა როგორც სასროლი ნიშანი. ისე ახლო ესროდნენ ერთმანერთსა, რომ მათშორის რაღაც ოცდა ათი ნაბიჯი მანძილი თუ იქნებოდა. აფიცრები დადიოდნენ და სულ ამას იძახდნენ: „მიწაზედ წაწეკით, მიწაზედ!“ გარნა ამ ბრძანებას არავინ ემორჩილებოდა: ჯარის-კაცნი სულ ერთიანად მიიწევდნენ დროშისაკენ და მის ახლო გროვდებოდნენ თავგამეტებითა. ეს თოფის კვამლში შეხვეული აფორი-აქებული გროვა ხალხისა იმ ყანებ და მინდვრებს შორის, რომელთაც ჩამავალი მზე ნათელს ჰფენდა,— ჰგვანდა ერთს რასმეს ფარასა, რომლისათვისაც ტრიალს მინდორზედ საშინელს ჰქეა-ქუხილს მოუსწვრია.

ისეთი საშინელი სროლა იყო, თითქო ტყვიის წვიმა მოდის იმ ფერდობებზედაო. ჰაერში ისმოდა ჰქეა სროლისა, დამაყრუებელი ქუხილი ყუმბარისა, რომელიც გორვით ხევში ცვიოდა; ტყვია ზუზუნებდა ყოველის მხრიდან, როგორც გაჭიმული სიმი რაღაც უცნაურის და გრძნეულის საკრავისა. ზოგჯერ, დროშა, მოფარფარე ჯარის-

კაცთა თავთა ზემოდ და მოფრიალე ყუმბარის ქარისაგან, დაიმალებოდა ხოლმე თოფის წამლის ბოლში. მაშინ ისმოდა ზარიანი და რიხიანი ხმა; ის ხმა უფრო ისმოდა ვიდრე სროლის ხმა, ვიდრე დაჭრილების კვნესა-წყევლის ხმა: „დროშას მიეშველენით, ყმაწვილებო, დროშას!“ ამ ხმაზედ ერთი აფიცერი შევარდა კვამლში და იმ ვაჟკაცობის სულდგმულმა დროშამ ხელახლად დაიწყო ფრიალი საომარს მინდორზედა.

ოცდორჯერ დაეცა დროშა იგი!... ოცდორჯერ გავარდა იგი ხელიდამ ტყვიით მოკლულს მედროშესა და დროშის ტარი ჯერ კიდევ თბილი ყოფილა ხელში ჰერისაგან, რომ მსწრაფლ მივარდნია სხვა ჯარის-კაცი და თამამად აუღია საღსა და ძლიერს ხელში. ბოლოს როცა მზე ჩასვლაზედღა იყო და თითო ოროლად გადარჩენილთა ჯარის-კაცთა ომი შესწყვიტეს და უკან დაიწიეს, მაშინ დროშა იგი პატარა ნაფლეთსდა ჰგვანდა. იგი ეჭირა ხელში სერჟანტს *) ჰორნუსსა, იმ დღის მეოცდა მესამე მედროშეს.

II.

სერჟანტი ჰორნუსი არ იყო ჰკვით გამოსაჩენი ბერი კაცი; იგი თავის სახელის მოწერასაც ძლივს ახერხებდა. ოცი წელიწადი ჰსწევდა თვისის სამსახურის უღელსა და ძლივს ეღირსა სერჟანტობა. ყოველი უბედურება თავგანებებულის ობლობისა, მძიმე და უსიხარულო ცხოვრება ჯარის-კაცისა—ზედ ეჩნეოდა მის პატარას შეჭმუხვნილს შუბლსა, მის გუდის სიმძიმით მოხრილს ტანსა და დასასრულ მის უცნაურს სიარულსა. იგი ცოტად ენას უკიდებდა, ენა ბრგვილი იყო, მაგრამ დროშის მატარებელს რად უნდა მჭევრ-მეტყველება. იმ ომის დღესვე უფროსს ეთქვა ჰორნუსისათვის: „დროშა ეხლა შენ გიჭირავს: ვინძლო კარგად უპატრონო.“

იმავე წამს ჯარის ქალმა (Миркинтка) დაულანდა ოქრომკედის ჩაფარიში მის ძველსა სამხედრო წამოსასხამზედა, რომელიც წვიმისა და ცეცხლისაგან გახუნებული იყო. მისის მიწასთან-გასწორებულის ცხოვრებისათვის დროშა იგი შეიქმნა სიქადულად. საბრალო ბერიკაცი ჩვეულ იყო ტანში მოხრით სიარულსა და თვალელები სულ ძირს ეჭირა ხოლმე. ხოლო, როცა დროშა ჩაიბარა, თითქო გადახალისდაო: ტანშიაც გაიმართა, გაბედვითაც დაიწყო

*) უნტეჲ აფიტეჲის ჰეტკაჲია.

სიარული, თვალებიც მაღლა გაფარფარებულ დროშაზედ ჰქონდა ხოლმე მიქცეული და თვით დროშა ისე სწორედ და მაღლა ეჭირა, რომ იგი მომკვდავთა სასხსნელად ყოფილიყო და მფარველად ლალატისა და მარცხისაგან.

როცა ომის ცეცხლის დროს ჰორნუსს ხელთ ეპყრა ტყავის ბუდეში კარგად შეხვეული დროშა, ძნელად თუ ამაზედ ბედნიერს კაცს წარმოიდგენდა ვინმე. იგი ვიდოდა ხმა გაკმენდილი, მღუშმარედ, უკან მიუხედავად და ისეთის სასოებით და თაყვანებით მიჰქონდა დროშა, ვითარცა მღვდელს ბარძიმ-ფეშხუმი. ისე მკვიდრად ეჭირა ხელში რაც სიცოცხლე და ღონე აქვსო სულ თითებში მოუკრებიაო. მის ახლო ზუზუნით მოდიოდა ტყვია, მაგრამ იგი თვალ დაუხამხამებლივ პირდაპირ შეჰყურებდა პრუსსიელებს, თითქო ეუბნებო: „აბა თუ კაცნი ხართ, მოხვალთ და წამართმევთ.“

ხოლო იგი ვერავინ ვერ წაართო, ასე გასინჯეთ, თვით სიკვდილმაც კი. დროშა იგი გადურჩა ბორნის ომსა, გადურთა გრაველოტის ცეცხლსა, გადურჩა საშინელთა სიკვდილით-მოსილთ ბრძოლათა. მართალია, თუმცა სრულიად დაიფლითა და დაიხვრიტა ტყვიისაგან, მაგრამ მაინც კიდევ ბევრ-კაცს ჰორნუსს ეჭირა ხელში და თამამად დაჰქონდა ხოლმე.

III.

დადგა ენკენისთვე. ლაშქარი მეცთან იყო მტერმა ალყა შემოარტყა გარს. ამოდენა ხალხი გაჩერებული იყო ბანაკად წვიმისა და ავდრის ქვეშ ლაფში, საცა ჟანგი ეკიდებოდა ზარბაზნებსა, საცა მთელს ქვეყანაზედ გათქმულს ჯარსა უსაქმობისა და უჭმელობისაგან ღონე-მიხდილსა უწყალოდ ჰხოცდა ციებ-ცხელება, უქმობა და გვერდით კი ელაგა აუარებელი რიცხვი რივიანის თოფ-იარაღისა. როგორც უფროსთა, აგრეთვე დაბალთ ჯარის-კაცთაც დაეკარგათ ყოველივე იმედო და წარეკვეთათ სასოება. მხოლოდ ერთი ჰორნუსილა იმედულებდა: ყოვლად მსხნელი იმედი მისი ის ნაფლეთი იყო სამ-ფეროვანის დროშისა. მას ეგონა, რომ რაკი ეგ არის, იმედიც დაკარგული არ უნდა იყოს. მისდა საუბედუროდ, ლაშქარს არ აომებდნენ და ამის გამო დროშა იგი რაზმის უფროსსა ჰქონდა შენახული თავის სადგომში, მეცში. მაშინ ბებერი ჰორნუსი ჰგვანდა სწორედ დედასა, რომელსაც თვისი შვილი უცხო დედა-კაცთანა ჰყავს გაბარებული. იმის ფიქრი სულ ის დროშა იყო, და როცა მის უნახაობით

სევდა რამ გულს მოაწვებოდა, ბანაკიდან მეცში ქვეითად წავიდოდა ხოლმე დროშის სანახავად და ვიდრე გულს არ დააჯერებდა, რომ იგი უვნებლად აყუდებულია იმავ ადგილას კედელთან, უკან არ დაბრუნდებოდა. ეგ ნახვა გაამხნევებდა ხოლმე, გულს დაუწყყნარებდა. მერე ბრუნდებოდა თავის უსიხარულო კარავში და მიეცემოდა ხოლმე ოცნებას ბრძოლაზედ და მასზედ თუ როგორ დაიწყობს ფრიალს პრუსსიელთა სანგალზედ მისი საყვარელი სამ-ფეროვანი დროშა.

ხოლო მარშალ ბაზენის ბძანებამ სრულად ჩაფუშა მისი ოცნება. ერთხელ დილით თვალი გაახილა ჰორნუსმა თუ არა, ნახა მთელი ბანაკი ფეხზედ წამომდგარა და ხმაურობს. ჯარის-კაცნი ბუხსავით ირევოდნენ და გულგამწყურალნი და გაცოფებულნი ყვიროდნენ ერთს მხარეს პირ-მიქცეულნი, თითქო დამნაშავეებს თვალ-წინ ხედვენო: „უნდა დავიჭიროთ ის და თოფით დავხვრიტოთ.“ ჯარის უფროსნი ჯარის-კაცებში არ ერევოდნენ ..... იმათ მხარი აექციათ ჯარის-კაცებისათვის და თავჩაკიდულნი მიდიოდნენ, თითქო ჰსცხვენოდათ თვისთა ჯარის-კაცთაგან. და სწორედ სამარცხვინო საქმეც იყო! ას ორმოცდა ათი ათასს კარგათ შეიარაღებულს ჯან-მრთელს კაცსა ის-ის იყო გამოუტყხადეს, რომ უომრად მტერს ტყვედ უნდა მიეცნეთო.

— „მერე დროშები-ლა?“ იკითხა გულ-გადაფითრებულში ჰორნუსმა.

დროშებიც და მასთან ერთად თოფი, იარაღი და ყოველი სამხედრო ნივთეულება ლაშქრისა მტერს უნდა ჩააბარონო.

— „ა-რ-რ-რ-აო! დაიყვირა ენა დამბით საბრალო ბერი-კაცმა. იგინი ვერ მიიღებენ ჩემს დროშასა.“ და მსწრაფლ გაექანა მეცისაკენ.

IV.

მეცშიაც დიდი დეღვა და ჩოჩქოლი იყო. ერის გვარდია, მოქალაქენი, მობილები ჰყვიროდნენ, შფოთავდნენ, ხოლო ჰორნუსი არც არაფერს ჰხედავდა, არც არაფერი ესმოდა. იგი თავის-თავს ესაუბრებოდა, ქუჩა ქუჩა მიმავალი და სულ ამას იძახდა: „რაო? მე დროშა უნდა წამართვან!... დიახ, როგორ არა!...ვის შეუძლიან. ვის!...განა მაგას გაბედავს ვინმე!...დეე პრუსიელებს ის მისცეს, რაც თვითონ ეკუთვნის: თავისი ოქროს ეტლები, ის თავისი მშვენიერი სამკაული სუფრისა, რომელიც მექსიკიდან წამოუღია!...ეგ დროშა კი

ჩემია, ჩემი!...ეგ არის ჩემი ღირსება!...ეგ არის ჩემი კაცობა!...მინამ ცოცხალი ვარ ხელს ვერავინ ახლებს...“

სიარული და ენის დაბმა ამ ნაწყვეტს სიტყვებს უფრო ჰსწყვეტდა. მაგრამ მაინც რასაც ბერი-კაცი ამბობდა, იმაში აზრი იყო, აზრი ცხადი და განსაზღვრული: დრომას ხელში ავიღებო, ჩემის რაზმიდამ ვაჟკაცთა შეფერიო და მათთან ერთად პრუსიელების ლემებზედ გადავივლითო და თავს გავიტანთო.

მეცში მივიდა რაზმის უფროსის სადგომს ხოლო გულგამწარებული უფროსი თავისთან არ ვის უშვებდა და არ ვის ინახულებდა. მაგრამ ჰორნუსს კაცი ეგრე ადვილად ვერ მოუტრჩებოდა. იგი ყვიროდა, იგინებოდა, გუშავს მუჯლუგუნსა ჰსცემდა... „ჩემი დრომა...მე ჩემი დრომაა მინდა...“ იძახდა უბედური ბერი-კაცი.

ბოლოს უფროსმა ფანჯარა გამოაღო და გადმოიხედა.

- ეგ შენა ხარ, ჰორნუს?
- „დიახ, ბატონო, მე გახლავარ...“
- „სულ რაც დროშებია, თოფ-ხანაშია...იქ წადი: ბარათს მოგცემენ!“
- „ბარათიო? ბარათი რად მინდა?...“
- „ეგრე ბძანა მარშალმა.“
- „მერე, ბატონო? ...“
- „მომშორდი, შენი თავი არა მაქვს!“ ჰსთქვა ეს უფროსმა და მოაჯახუნა ფანჯარა.

ბებერი ჰორნუსი წაბარბაცდა, როგორც მთვრალი კაცი.

„ბარათი...ბარათი...“ ბუტბუტებდა იგი უაზროდ.

ბოლოს დაიძრა ადგილიდამ და გასწია. მარტო ესლა ჰქონდა ფიქრში, რომ დრომა თოფ-ხანაშია და რაც უნდა მოუვიდეს, იგი იქიდან უნდა გამოიტანოს.

V.

დიდი ალაცაფის კარები თოფ-ხანისა ღია იყო. მის ქვეშ გადიოდნენ პრუსიელების „ფურგონები“ და მერე ეზოში მწკვრივად დგებოდნენ. ჰორნუსი რომ შედიოდა კარებში შეკრთა. დანარჩენნი მედროშენიც სულ აქ იყვნენ მოგროვილნი. ხმა გაეკმინდათ და შეწუხებულნი იდგნენ. ეს შავად შეღებილი ფურგონები და მათ უკან მიმდევნი ჯარის კაცნი ქუდ-მოხდილნი, სწორედ მკვდრის დამარხვის მოწყობილობას ემგზავსებოდა.

ერთს უწმინდურს კუთხეში თოფ-ხანისაში ერთად შეეგროვათ ბაზენის მხედრობის დროშები. ეს აბრეშუმის ჭუჭყიანი ნაფლეთები, ოქრო-მკედის ფოჩების ნარჩენები, დროშის ტარის ნატეხები, ყველა ეს ვაჟკაცობის სულ მდგმელი ნივთები, გალაფიანებული წვიმისა და ტალახისაგან, გულსაკვდავს სანახაობას წარმოადგენდა.

ერთი ჯარის უფროსი აიღებდა ხელში დროშას და იძახდა იმ რაზმის სახელსა, რომელსაც დროშა ეკუთვნოდა. მაშინ რაზმის მედროშე უნდა მისულიყო მასთან და ბარათი ჩამოერთმია. ამ ბარათის მიცემას დინჯად და შეუბრალებლად თვალყურს ადევნებდნენ ორი პრუსიელი აფიცერი.

ამ გვარად წარხდნენ იგი უწმინდესნი სახელოვანი ფლასნი. ტყვიით დაფლეთილნი და დახვრეტილნი გულსაკვდავად თრევით მიჰქონდათ იგინი, როგორც ფრინველს მოტეხილი ფრთა მიაქვს ხოლმე. წარვიდნენ იგინი, მოსილნი წმინდანის შეგინების მძიმე სირცხვილითა, წარვიდნენ და ყოველს მათგანს თან მიჰქონდა ნაწილი საფრანგეთისა.

თქვენს გახუნებულს ნაკეცებზედ მზემ დაასვა სამარადისობეჭედი! ტყვიის ნაკრავს ადგილებში თქვენ ინახავთ სახსოვარს იმ დავიწყებულთ მეომართა, რომელნიც თქვენს ჩრდილს ქვეშ დაიხოცნენ!.

– „ჰორნუს! ეხლა შენი რიგია ... შენ გეძახიან.. წადი ბარათის მისაღებად...“

თითქო საქმე იმაში იყო, რომ მარტო ბარათი მიეღო!...დროშა იქავ იყო, მის წინ. ეგ იყო მისი დროშა, ყველაზედ უკეთესი, ყველაზედ უფრო ტანჯული და დიდ ცეცხლში გამოტარებული... თვალი მოჰკრა თუ არა, საბრალო ჰორნუსმა, მოეჩვენა, რომ ვითომ ისევ იქ.—ომშია ფერდობებზედა. მას თითქო მოესმა კიდევ ტყვიის ზუზუნი, ყუმბარების გრიალი და უფროსის ზარბანი ხმა: „დროშას, მიეშველენით, ყმაწვილებო, დროშას!“ მერე წარმოუდგა, რომ ოცდა ორი მისი ამხანაგი მიწაზედ ჰყრიან დახოცილები და თვით მეოცდა მესამე მივარდა და აიღო ხელში საბრალო დროშა, რომელიც ძირს ეგდო უკაცობისაგამო. ოხ, იმ დღეს ფიცი დასდვა, რომ თავს მოიკლავს ამ დროშისათვის და სიკვდილამდე, არავის არ დაუთმობს. ეხლა კი....

ამ სიტყვებზედ სისხლი თავში აუვარდა. გონება მიხდელი ეცა პრუსიის აფიცერსა, გამოჰვლიჯა ხელიდამ თავისი საყვარელი დროშა და მაგრად მიიკრა გულზედ.....მას უნდოდა ერთხელ კიდევ აღემართა დროშა, მაღლა და სწორედ დაეჭირა და დაეძახნა: „დროშას მიეშ...“ მაგრამ ხმა ჩაუწყდა. მან იგრძნო რომ ტარი ხელში აუკანკალდა და ხელიდამ დაუსხლტა.

იმ ლალატის შესამით მოწამლულს ჰაერში დროშას აღარ შეეძლო თვისის კალთების გაშლა, არარასა პატიოსნურსა იქ აღარ შეეძლო გაძლება.....

და მოხუცებული ჰორნუსიც გადიქცა და სული დალია.

ეკ. ღვინიაშვილისა.

გაზეთებიდან ამოკრეფილი აზრები.

— ამას წინადაგამოცხადებული იყო „ივერიაში“, რომ ცალკე კამისიასა აქვსო მინდობილი ახალი წესი შეადგინოსო ცოლისა და ქრმის განმორების საქმის თაობაზედაო. ესლა გაზეთი „Новое Время“ ამბობს, რომ კამისიას შეუდგენია ამ საგანზედ თავისი გადაწყვეტილებაო. კამისია იმაზედ დამდგარა, რომ ცოლქრმობის განმორების საქმის თავდაპირველი გამოძიება და განაჩენი საერო სამსახურლოს უნდა მიენდოსო და სინოდს უნდა წარედგინოს იგი განაჩენი მხოლოდ დასამტკიცებლადო. ეს კამისიის აზრი გამოჩნეულ იქმნა სინოდის მიერ და სინოდს ეგ აზრი უარ-უყვია. საბუთად ეს მოუყვანია, რომ საერო სამსახურლო კონსისტორიაზედ მალე ვერ დაადგენსო მაგ გვარ საქმეებში განაჩენსაო და საერო სამსახურლოში განსამართლება ეველასათვის ერთ ნაირად გადავიღებუდი არ იქნებაო. პირველი იმიტომაო, რომ თავდაპირველი გამოძიება, პროკურორის განხილვა და მერე ოლქის სასამართლოში საქმის გარდაწვეტაო უფრო ბევრს დროს მოითხოვსო, ვიდრე აქამოდე ითხოვდაო და მეორე—იმიტომაო, რომ ოლქის სასამართლოში მოდავებს ვეჭილებიან დახმარება მოუხდებათო და ამის გამო საქმის წარმოება უფრო ძვირად დაუჯდებათო, ვიდრე კონსისტორიაშიო და ამით ღარიბს ხალხსა ცოლქრმობის განმორების თაობაზედ სამართლის გზა დაეხმობათო.

— ლონდონის „Economist“-ს მოჰყავს ფრიად ღირს-საცნობი ანგარიში მასზედ თუ ამ უკანასკნელს ოც-და-სუთს წელიწადში ევროპას და ამერიკას რა დაუჯდა ომები კანითა, თუ ფულითა. გამოდის რომ თორმეტს ომიანობაში დახოცილდა ერთი მილიონი

ცხრას ორმოც-და-რვა ათასი (1,948,000) კაცი და ორი ათას ოთხას ცამეტი მილიონი ფუნტი სტერლინგი *) (2,413,000,000). ეს იმოდენა ფულია, რომ რვაჯერ ანუ ცხრაჯერ მეტია მასზედ. რაც მთელს ევროპის სახელმწიფოებსა და ამერიკის შეერთებულს შტატებს ერთად წლის შემოსავალი აქვსო.

- ეს ამოდენა ზარალი ამ გვარად განიოფება:
- 1) ეირიშის ომი (1853—1856) 750,000 კანია მკვდ.
  - 2) იტალიის ომი (1859) — — — — 45,000 — — —
  - 3) შლეზვიგ-გოლშტინის ომი (1864) — 3,000 — —
  - 4) ჩრდილო ამერიკის შტატების ურთიერთშორის ომი: ჩრდილოეთის მხრისა — — — — — 280,000 — სამხრეთის მხრისა — — — — — 520,000
  - 5) გერმანიისა და ავსტრიის ომი (1866 წ.) 45,000
  - 6-10) მექსიკისა, მაროკოსი და ჰარავაგისა 65,000
  - 11) საფრანგეთისა და პრუსიის ომი (1870—1871) გერმანიისა — — — — — 60,000 საფრანგეთისა — — — — — 155,000
  - 12) სერბიისა და ბოლგარის აჯანყება 25,000 —

ს უ ლ 1,948,000

ფულად:

- სტერლინგი.
- 1) ეირიშის ომი — — — — — 348,000,000 —
  - 2) იტალიის ომი 1859 — — — — — 60,000,000 —
  - 3) შლეზვიგ-გოლშტინისა 1864 — — 7,000,000 —
  - 4) ჩრდილო ამერიკის შტატებისა: ჩრდილოს მხრით — — — — — 940,000,000 — სამხრეთის მხრით — — — — — 460,000,000 —
  - 5) გერმანიისა და ავსტრიის ომი — 66,000,000 —
  - 6-10) მექსიკ., მაროკ. და ჰარავ. ომები 40,000,000 —
  - 11) საფრ. და პრუს. ომი 1870-1871 — 500,000,000 —
  - 12) სერბიისა და ბოლგარის აჯანყება — ? —

ს უ ლ 2,413,000,000.

— კრუშპის ქარხანაში უდიდესი ქვეყანაზედ ზარბაზანი შეიძინა რუსეთის მთავრობასა ზარბაზანი იგი ეოფილა სახვეწებლად ამერიკის გამოფენაზედ. ეუმბარა, რომელიც უნდება მაგ ზარბაზანს, ოცდათერთმეტი ფუთია და სუთი ქირვანქა, სამას ორი გირვანქა წამალი უნდება ერთს გატენაზედ.

— ინგლისის გაზეთები ერთს საოცარს ამბავს მოუთხრობენ ორის წელის ვეშაპის (КИТЬ) ბრძოლის თაობაზედ. ეს ბრძოლა ვეშაპებისა მომხდარა ინგლისის ჩრდილოდ მხრივ ზღვაში და მრავალთა მეთუფეთა თვალ წინ. ეს ორი საძინელება ვეშაპი ჯერ დაჰსჯანებთან ერთმანეთს თავებითა და მერე კუდით უცემიათ ურთიერთისთვის, ასეთი ეოფა ჰქონიათ, რომ ზღვა იმ ადგილას აუღელვებიათ. შემდეგ მედვარის ბრძოლისა ეს

*) სტერლინგი შედ მანკოაძე მსჭრის.

ორი ვეშანი ერთმანეთს დიდს მანძილზედ განდგომიან, მოუკრებიან რაც ძალი და ღონე ჰქონიათ, წამოსულან ისარსავითა შორიდან და ერთმანეთს დაჰსჯახებინან. ასეთი საძინელი დაჯახება ეოფილა, რომ ორივე რამდენსამეხანს დარეტიანებულან და მერე ისევე ბრძოლა დაუწვევათ. წვალი იმათ გარეშე მოსამს-ოთხს საქუნსედ მალლა აწვირთდებულა თურმე. ბოლოს ერთხელ კიდევ შეჰსჯახებინან ერთმანეთს, რომლის შემდეგაც დიდს მანძილზედ წვალი სისხლისაგან წითლად შეღებილა. ბრძოლა მათი მთელი სამი საათი განგრძობებულა. ერთი ვეშანი წვალს მოუტივტივებია და იქ დარსომილა, მეორე კი წასულა. მეორეს დღეს ზღვის ნაპირას

გამოუგდია წვალს ერთი მკვდარი ვეშანი. — შარშან ზაფხულს ლონდონში ექიმმა რინარდსონმა წაიკითხა ერთი ღირს-საცნობი ლექცია. იგი ამტკიცებდა, რომ შეიძლება ისეთი ქალაქი აშენდესო, რომ აღამიანს იქ მცხოვრებს დღე-გრძელი სიცოცხლე ჰქონდესო და ერთობ სიკვდილიანობა მეტად ცოტა იყოსო. რინარდსონმა წარუდგინა მსმენელთ თვისი აზრი შესახებ იმ ქალაქის მოწყობისა და სახელად ქალაქს უწოდა გიგენა—ქალაქი ჯანმრთელობისა. მეცნიერნი ამბობენ, რომ რინარდსონის აზრი უსახუთო არ არისო და აღსასრულებლებლად შესაძლებელიაო.

ხუთი თვის ანგარიში

ივრის გამსესხებელ შემნახველ ამხანაგობისა: იანვრისა, თებერვლისა, მარტისა, აპრილისა და მაისისა ამა 1877 წლისა, შემოწმებული და დამტკიცებული რჩევისაგან 29-ს მაისს ამავე წლისა.

შ ე მ ო ს ა ვ ა ლ ი	მან.	ტ.	გ ა ს ა ვ ა ლ ი	მან.	ტ.
წილის ფული 155 წევრისა	1888	10	გასესხებული	4481	„
სარგებელი წინეთ დაჭერილი	206	73	ტფილისის საურთიერთო ნდობის ბანკის		
სარგებელი ახალი ვადა მიცემულისა	1	25	გადახდილი ზირველი ნასესხი	500	„
დაბრუნებული ნასესხი	1466	10	სარგებელი იქვე გადახდილი		
ნასესხი ტფილ. საურთიერთო ნდობის ბან-			მეორე ნასესხისა	25	83
კიდგან ზირველათ	500	„	იქვე საწევრო ფული	100	„
მეორეთ	500	„	სარგებელი წინეთ ნასესხის დაბრუნებ. . .	5	92
ვექსილის ქალაღდებისა	6	9	სამართველოს ხარჯი	8	„
შესანახათ შემოტანილი	30	„	ვექსილის ქალაღდებში	6	„
ნასესხი ამხანაგისაგან ზირველათ	433	40	სარგებელი გადახდილი ამხანაგიდგ-		
ნასესხი იმავე ამხანაგისაგან მეორედ	500	„	ან ზირველის ნასესხისა	38	40
წმინდა მოგება 1876 წლისა	25	29	დაუბრუნდა ერთს ამხანაგს წილი	25	„
სათადარიგო თანხა	2	87	კასსაში არის	369	30
კასსაში არის ვექსილის ქალაღდი	1	5			
ჯარბიმა	3	57			
ჯ ა მ ი	5559	45	ჯ ა მ ი	5559	45

თავმჯდომარე: სპირიდონ ჯაბადარი.

წევრნი რჩევისანი: { ვრიგოლ ბილანოვი. წევრნი გამგებლობისანი: { ალექ. ცხვედაძე.
 მღვდელი ნახუცაროვი. მ. თევ. გულისოვი.
 სოლომონ გოდერძოვი. ახარია დიანოვი.
 ავექიტ არუთინოვი.